

STRATEGIJE POUČAVANJA UČENIKA S UMJETNOM PUŽNICOM UZ OSTVRT NA POČETNU NASTAVU GLAZBENE KULTURE

Draženka Skupnjak, dipl. učiteljica
OŠ Petrijanec, Hrvatska

Sažetak:

Razvojem suvremenoga demokratskoga društva sve više se ističe potreba razvoja škole u kojoj je nastava orijentirana na učenika, nastava koja pretpostavlja primjenu onih strategija koje učenike uključuju i osamostaljuju u nastavnom procesu. Preporuka je učiteljima da češće izmjenjuju nastavne strategije te da s učenicima pronalaze nova rješenja za kreiranje nastavnih događanja prilagođenih svakodnevnim nastavnim situacijama. Poseban izazov za svakoga učitelja predstavlja pronalaženje što učinkovitijih strategija poučavanja za učenika s ugrađenim kohlearnim implantatom (umjetnom pužnicom) koji zvukove čuje sasvim drugačije od osoba koje nemaju oštećenje sluha. Posebice na satima glazbene kulture rad s učenikom koji čuje uz pomoć umjetne pužnice iziskuje od učitelja dodatno znanje, individualnu pažnju, toleranciju te razumijevanje i spremnost za prihvaćanje djetetovih teškoća. To iziskuje napor i poseban pristup kako bi učenik mogao maksimalno razviti svoje sposobnosti te doživjeti svu ljepotu glazbe.

Ključne riječi: nastavne strategije, učenik s umjetnom pužnicom, glazbena kultura

Uvod

Razvojem suvremenoga demokratskoga društva sve više se ističe potreba razvoja škole u kojoj je nastava orijentirana na učenika. Iako još uvijek postoji nesklad između suvremenih teorijskih pristupa i nastavne prakse, sve češće se ističe važnost razvoja općih strategija učenja, razvoj sposobnosti učenika za samostalno upravljanje procesom učenja, za samoevaluaciju i svijest o vlastitim aktivnostima učenja. Takvo poticanje autonomije učenika temelji se na humanističkom pristupu odgoju i obrazovanju i kritičkih teorija nastave koje primjenjujući rezultate hermeneutičkih empirijskih i kritičkih istraživačkih pristupa pozornost pridaju razvoju autonomne ličnosti. Prema kritičko-konstruktivnoj didaktici (Klafki, 1992), razvoj autonomije ličnosti osnovni je cilj obrazovanja, a poučavanje i učenje je proces interakcije u kojem učenici uz podršku učitelja samostalno usvajaju određene forme znanja, prosudbi, vrednovanja i djelovanja.

Polazeći od pretpostavke da suvremenom nastavom možemo nazivati samo onu koja potiče i podupire razvitak odgajaničeve osobnosti te poštuje učenikovu potrebu za samostvarenjem (Polić, 2006), nastava orijentirana na učenika pretpostavlja primjenu onih strategija koje učenike uključuju i osamostaljuju u nastavnom procesu, što se postiže prijelazom od poučavanja (prijenosa sadržaja) do učenja (stjecanja i razvoja kompetencija). Međutim, važno je da se tim prijelazom s tradicionalnoga poučavanja na učenje ne zanemari kvaliteta izravno-ga poučavanja, odnosno kvaliteta učiteljeve izvedbe nastave (Meyer, 2002). Suvremeni učitelj sve više preuzima ulogu voditelja koji primjenjuje pojedine forme nastave ovisno o ciljevima i sadržajima nastave i dobi učenika, a nastava se promatra kao čin uravnoteženja. Mnogi autori (Gudjons, 1995; Terhart, 1997; Matijević, 2005), propagirajući nove nastavne forme, naglašavaju upravo uravnoteženost tradicionalnih i suvremenih formi nastave.

SUVREMENE STRATEGIJE NASTAVE I UČENJA

Nastava i učenje dvije su strane jedinstvenoga procesa koje su u ovisnosti jedna o drugoj i međusobno se podržavaju i unapređuju. Obilježja suvremene nastave ogledaju se u takvoj organizaciji koja utječe na razvoj spoznajnih i općih intelektualnih sposobnosti učenika. Jedan je od ključnih zadataka suvremene nastave otkrivanje i usvajanje znanja na način da čine cjelovit i logički dosljedan sustav. To je moguće samo ako u procesu spoznavanja učenici otkrivaju i usvajaju znanstveno-teorijske spoznaje i pojmove razvijajući tako sposobnosti i operacije znanstveno-teorijskoga mišljenja neophodnoga za povezivanje znanja u cjelovit sustav. Zadaća je suvremene nastave uvesti učenika u cjelovitost svijeta (Morin, 2002), poučavajući pojedinačno i vodeći ga spoznavanju same spoznaje, a konačni cilj je samoregulirano učenje koje pretpostavlja razvoj učenikove osobnosti, individualnosti i originalnosti. Potiče se osobna odgovornost učenika za rezultate djelovanja. Suvremena nastava ima zadatak motivirati učenika, pobuditi njegov interes za učenje stvarajući takozvane situacije uspješnosti. Naglasak je na nastavi, odnosno poučavanju, koje potiče učenje. Postavlja se pitanje koje su to suvremene strategije kojima se može ostvariti ovaj cilj.

Cindrić, Miljković i Strugar (2010) navode da se pod općim pojmom *strategija* shvaćaju zbir različitih postupaka kojima se žele ostvariti odgovarajući ciljevi, dok pojam *nastavne strategije* u pedagogiji i didaktici obuhvaća kombinaciju različitih metoda i postupaka kojima se potiče učenikova aktivnost te mu se omogućuje upravljanje vlastitim procesom učenja radi ostvarivanja ciljeva odgoja i obrazovanja.

Bognar i Matijević (2005) naglašavaju brojnost različitih metoda i postupaka koje navode različiti autori. Stvarajući određeni sustav za sistematiziranje toga obilja različitih postupaka koji se svakodnevno kreiraju u teoriji i praksi, razlikuju strategije odgoja i strategije obrazovanja. Pod obrazovnim strategijama podrazumijevaju: strategije poučavanja i učenja, strategije doživljavanja i istraživanja te strategije vježbanja i stvaranja. Iako se na didaktičkoj razini može izgraditi određeni sustav strategija koji učitelju praktičaru omogućavaju cjelovit uvid u kompleksnost metodičkih fenomena, a pojedine metodike mogu pružiti obilje ideja o mogućem metodičkom oblikovanju nastavnoga procesa, konačni izbor je ipak kreativan čin učitelja. Preporuka je učiteljima da češće izmjenjuju nastavne strategije te da s učenicima pronalaze nova rješenja za kreiranje nastavnih događanja.

Nisu sve metode i postupci jednako uspješni. Metaanalizom rezultata brojnih znanstvenih istraživanja Marzano, Pickering i Pollock (2006) utvrdili su prosječni učinak pojedinih nastavnih tehnika te sačinili svoju klasifikaciju nastavnih strategija kojima se poboljšavaju učenička postignuća. To su:

- ✧ pronalaženje sličnosti i razlika
- ✧ rezimiranje i bilježenje
- ✧ povećanje truda i davanje priznanja
- ✧ domaće zadaće i vježbanje
- ✧ nelingvistički prikazi
- ✧ kooperativno učenje
- ✧ postavljanje ciljeva i davanje povratnih informacija
- ✧ stvaranje i provjeravanje hipoteza
- ✧ natuknice, pitanja i složeniji organizatori.

Ove općenite upute koje daju autori ipak treba svaki učitelj prilagoditi svakodnevnom nastavnim situacijama. Pritom valja voditi računa o osnovnim čimbenicima koji uvjetuju njihov odabir i primjenu. Prema Cindriću i sur. (2010) to su:

- ✧ odgojni i obrazovni ciljevi
- ✧ priroda sadržaja učenja
- ✧ učenička psihofizička obilježja i prethodna iskustva
- ✧ zamljopisni položaj škole

- ✧ ekonomski uvjeti
- ✧ učiteljevi stavovi i osposobljenost.

Sagledavajući odrednicu psihofizičkoga obilježja učenika, nameće se pitanje efikasnosti pojedinih strategija kod poučavanja učenika čija su psihofizička obilježja specifična, tj. u velikoj mjeri odstupaju od onoga što nazivamo prosječnim.

OŠTEĆENJE SLUHA

Cjelokupan čovjekov razvoj često odstupa od onoga što se naziva prosječnim pa se i djeca međusobno razlikuju u tjelesnim, intelektualnim, socijalnim, emocionalnim, jezičnim i ostalim značajkama. Kad se odstupanja jave u različitim područjima u obliku natprosječnoga ili ubrzanoga razvoja, ispodprosječnoga ili usporenoga, nepravilnoga ili čak ograničenoga razvoja, govorimo o natprosjećoj ili talentiranoj djeci i djeci sa smetnjama u razvoju te onoj s teškoćama učenja (Zovko, 1999). Posebno odstupanje od onoga što često nazivamo prosječnim, jest i gluhoća.

Sluh je među čovjekovim najvažnijim poveznicama vanjskoga i unutarnjega svijeta. Važan je za integraciju svih fizioloških, somatskih i psihičkih procesa u procesu oblikovanja vlastitoga identiteta, a ima i veliku ulogu u otkrivanju, zapamćivanju govora i jezika te oblikovanju pojmova i razvoja mišljenja. Govor, kao slojevita poruka, sastavljen je od jezičnih i izvanjezičnih elemenata, a njegovo učenje je slojevito i kompleksno. Uho je organ koji nam omogućuje slušanje zvukova koje moramo znati primjerno koristiti pa je razvoj slušne percepcije veoma važan za razvoj govora kao i cjelokupni čovjekov kognitivni, socijalni i emocionalni razvoj (Brumec i sur. 2001). Posljedica je gluhoće nemogućnost razvijanja prirodnoga govora bez složenih i dugotrajnih rehabilitacijskih postupaka. Jedno od slušnih pomagala koje gluhorodnoj djeci daje mogućnost razvoja sposobnosti slušanja, a time i govora, kohlearni je implantat (umjetna pužnica). Umjetna pužnica jedna je vrsta elektroničkoga slušnoga pomagala koja ugradnjom elektrode u pužnicu zaobilazi oštećene slušne stanice i dovodi podražaj do ogranka slušnoga živca što gluhorodnoj djeci omogućuje zamjedbu zvuka, pa i onih frekvencija koje uho zbog oštećenja određenih osjetnih stanica ne može čuti (Vatovec, Gros, Žargi i Alčin, 2005). Jednostavno rečeno, sustav kohlearnoga implantata djetetu omogućuje da čuje, a mozak da i razumije ono što čuje.

OBRAZOVANJE DJECE S OŠTEĆENJEM SLUHA

Pravo je svakoga djeteta da živi i odrasta u što tješnjoj povezanosti s roditeljima i okolinom stanovanja te težimo tome da se gluha djeca, a time i djeca s ugrađenom pužnicom, integriraju u redovnu školu. Tako se najveći dio gluhe djece u svijetu, pa i u nas, obrazuje u tzv. oralnim školama u kojima se koristi isključivo jezikom čujuće okoline. Usvajanje jezika čujuće okoline u takvim se školama temelji na korištenju ostataka sluha. Ugrađene pužnice predstavljaju revolucionarni izum i bitno olakšavaju rehabilitaciju slušanja i govora gluhom djetetu, njegovim roditeljima i stručnjacima. Međutim dio djece s umjetnom pužnicom ne uspijeva razviti govor i usvojiti jezik kako bismo očekivali pa je heterogenost populacije osoba oštećena sluha danas još i veća nego nekada. Stoga je nužno postojanje različitih pristupa i metoda u školovanju gluhe djece kako bi se uspješno zadovoljile njihove komunikacijske i obrazovne potrebe (Bradarić-Jončić i Mohr, 2010).

Rad s učenikom koji čuje uz pomoć umjetne pužnice iziskuje od učitelja dodatno znanje, napor i poseban pristup kako bi učenik mogao maksimalno razviti svoje sposobnosti. Problem koji se najčešće javlja u radu učenikova je teškoća praćenja uputa učitelja i govora drugih osoba u školi. Lokalizacija izvora zvuka za ljude koji čuju sama je po sebi razumljiva funkcija. Čak i novorođenčad približno razabire mjesto s kojeg zvuk dolazi (Vasta, Haith i Miller, 1998). Razgovor u buci moguć je ako se usredotočimo na govornika koji nužno nije ispred nas. Isto vrijedi i za druge izvore zvukova. Učenik s ugrađenom umjetnom pužnicom čuje, ali je i dalje gluh. Zvukove iz okoline prima uz pomoć mikrofona. Akustički signal mikrofona pretvara u električni koji šalje u procesor govora gdje se taj električni signal kodira i preko zavojnice kroz kožu

šalje u unutrašnji dio umjetne pužnice. Prijemnik u unutarnjem dijelu dekodira signal i pretvara ga u električni podražaj elektrode u pužnici. Elektroda stimulira slušni živac kojim se podražaj prenosi do mozga. Cijeli proces odvija se u nekoliko milisekunda, čime je omogućeno slušanje u realnom vremenu. Međutim, na taj način učenik zvukove čuje sasvim drugačije od osoba koje nemaju oštećenje sluha. Razumijevanje govora u tihoj okolini veoma je dobro, ali u učionici gdje najčešće ne vlada potpuna tišina to je razumijevanje smanjeno zbog buke i odjeka koji su učeniku s ugrađenom umjetnom pužnicom preglasni. Drugi značajan problem je i lokalizacija zvuka. Učenik s ugrađenom umjetnom pužnicom ne može odrediti s koje udaljenosti i odakle dolazi zvuk: odozgo, odozdo, slijeva ili zdesna (Ribič i Kranjc, 2010).

STRATEGIJE POUČAVANJE UČENIKA S UMJETNOM PUŽNICOM

Uloga je obrazovanja zadovoljavanje spoznajnih, doživljajnih i djelatnih interesa svakoga pojedinca što se postiže različitim strategijama poučavanja i učenja, izražavanjem doživljenoga te vježbanjem (Bognar i Matijević, 2005). Postavlja se pitanje kako prevladati navedene zapreke i pomoći učeniku s umjetnom pužnicom da optimalno razvije sve svoje potencijale? Okolina i učitelji imaju važnu ulogu u prevladavanju zapreka. Najvažnije je da učenik razvije realističnu i pozitivnu sliku o samome sebi, prihvatljive oblike rješavanja frustracija i aktivan odnos prema vlastitim rezultatima (Andrilović i Čudina, 1991). Osim toga, u razrednom odjelu treba uspostaviti klimu međusobnoga uvažavanja i poštovanja u kojoj će se svi učenici osjećati ugodno te razvijati pravilo da više učenika ne govori istodobno. Jednako tako, učitelj treba individualizirati postupke i strategije poučavanja.

Primjer mogućih individualiziranih postupaka za učenika s umjetnom pužnicom (prema Vizek Vidović, Vlahović - Štetić, Rijavec i Miljković, 2003):

• sjedenje u prvoj klupi blizu učitelja da što bolje vidi njegovo lice, s okrenutim uhom na kojem je ugrađena umjetna pužnica
• glasno, jasno i razgovijetno davanje uputa uz uporabu neverbalnih znakova
• doziranje informacija i pojedinačno zadavanje zadataka
• prema potrebi ponavljanje izrečenog i provjera razumijevanja
• uspostavljanje pozitivnoga dobronamjernoga odnosa
• fizičko približavanje učenika izvoru slušnih podražaja
• usmjeravanje aktivnosti
• prema potrebi, češći odmori tijekom aktivnosti i predviđanje duljega vremena za rješavanje zadataka
• poticanje spontanoga govornoga izraza
• na satima tjelesne i zdravstvene kulture u najvećoj mogućoj mjeri čuvanje od udara u glavu
• usmena provjera, prema mogućnostima, u što tišem okružju.

Osim što učeniku s umjetnom pužnicom treba biti omogućen stalan kontakt s učiteljem koji će pratiti njegov rad, poželjno je da sjedi u klupi zajedno s učenikom koji je posebno uspješan u radu i spreman mu je, prema potrebi, priskočiti u pomoć s dodatnim uputama i objašnjenjima.

Ovo su općenite upute za individualizaciju rada s učenikom koji ima umjetnu pužnicu. A što je sa satima glazbene kulture? Za učenike s umjetnom pužnicom ona ima posebno mjesto, a pred učitelja se postavlja novi izazov: kako učeniku približiti svu ljepotu glazbe?

UČENIK S UMJETNOM PUŽNICOM NA SATIMA GLAZBENE KULTURE

Glazba je snažno sredstvo pomoću kojega doživljavamo osjećaje. Uz njenu pomoć lakše spoznajemo sebe, svoje najrazličitije doživljaje i maštu. Ona nas opušta, odgaja i tješi od samoga početka, još od majčine utrobe. Neki zvukovi više privlače djetetovu pažnju od drugih.

Niski su tonovi djelotvorniji u smirivanju djece, dok ih visoki tonovi više uznemiruju. Čak i najmanja djeca od nekoliko mjeseci, sposobna su zamjećivati razlike u intenzitetu ili jačini zvuka te mogu percipirati odnose među frekvencijama (Vasta i sur., 1998). Djeca s umjetnom pužnicom uskraćena su za zamjećivanje tih finih nijansi.

U općeobrazovnoj školi, cilj je nastave glazbe upoznavanje osnovnih elemenata glazbenog jezika, razvijanje glazbene kreativnosti te uspostavljanje i usvajanje vrijednosnih mjerila za kritičko i estetsko procjenjivanje glazbe (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006). Učenici u početnoj nastavi glazbene kulture pjesme uče po sluhu s ciljem lijepoga izražajnoga pjevanja te razvoja osjećaja točne intonacije i ritma, glazbenoga pamćenja i samopouzdanja. Slušanje glazbenih djela temelji se na aktivnom slušanju u kojemu učenici prate oblikovne elemente: melodiju, ritam, tempo, dinamiku s ciljem razvoja sposobnosti slušne koncentracije, specifikacije sluha (mogućnost prepoznavanja zvukova i boja različitih glasova i glazbala), analize odslušanoga djela i uspostavljanja osnovnih estetskih kriterija vrednovanja glazbe. Glazbala se upoznaju temeljem slušanja odgovarajućih glazbenih primjera. Kroz sviranje i glazbenu kreativnost kod učenika se treba razvijati osjećaj ritma, metra, precizne koordinacije i suradnje, senzibilitet za glazbu te poticati maštovitost glazbenoga izraza. Za učenika s umjetnom pužnicom ove odrednice imaju posebno značenje jer je njegov sluh temeljno drugačiji od sluha čujućih osoba. Učenik s umjetnom pužnicom glazbu čuje, ali ju ne može u potpunosti iskusiti. Zašto je to tako? Iako kohlearni implantat omogućuje djetetu da izvrsno čuje i razvija govor (Hsiao i Gfeller, 2012), brojna istraživanja (prema Yitao i Li, 2013) pokazuju da su njegove mogućnosti za percepciju glazbe daleko od idealnih.

Glazba se sastoji od niza kompleksnih tonova različitih frekvencija čija je razlučivost uz pomoć umjetne pužnice nedovoljna. S obzirom da je akustika glazbe puno složenija od govora, osobe s umjetnom pužnicom često ne vole glazbu. Ona im često zvuči neugodno jer percepcija visine tonova može odstupati od stvarne čak za dvije oktave. Jednako tako ne mogu razlikovati kvalitetu zvukova pojedinih glazbenih instrumenata (boju tonova) pa ne mogu osjetiti osobine koje glazbi daju toplinu i emocije (Limb, 2011). Istraživanja su pokazala (prema Gfeller i sur., 2008) da je percepcija i procjena frekvencije, melodije i boje kod osoba s umjetnom pužnicom znatno lošija nego kod čujućih osoba, dok je perceptivna točnost ritma slična perceptivnoj točnosti osoba s normalnim sluhom. Poznavanjem ovih mogućnosti i nedostataka, učitelj treba za učenika s umjetnom pužnicom znati prilagoditi glazbene aktivnosti.

Prednost kohlearnog implantata da omogućuje dobru percepciju ritma, veoma je važna budući da ritam može slušateljima pružiti osjećaj glazbenoga užitka, a posebice za gluhoj djeci bez prethodnoga iskustva s melodijama (Drennan i Rubinstein, 2008). Glazbeni zadatci povezani s ritmom kao što su diskriminacija jednostavnih ritmičkih obrazaca, prepoznavanje ritma, održavanje stalnoga tempa, ne samo da će učeniku s umjetnom pužnicom pomoći u usvajanju ovoga glazbenoga elementa već će pridonijeti razvoju njegove pozornosti, koncentracije i pamćenja.

Primjeri nekih glazbenih aktivnosti za usvajanje ritma, dinamike, tempa kojima se može koristiti u početnoj nastavi glazbene kulture jesu:

- ✧ ritamske igre pljeskanjem, hodanjem, skakanjem
- ✧ ritamske brojalice (En ten tini; Eci peci pec i sl.)
- ✧ melodijske brojalice (Iš, iš, iš, ja sam mali miš)
- ✧ plesne improvizacije
- ✧ igre pjevanjem i plesanjem.

Iako se sva djeca rado kreću uz glazbu i plešu, učeniku s umjetnom pužnicom to kretanje dodatno omogućuje spoznavanje ritma, dinamike i tempa te mu omogućuje uspješno sudjelovanje u glazbenim aktivnostima. Stoga kretanje i ples u glazbenoj kulturi imaju za učenika s umjetnom pužnicom još veće značenje.

Boja i visina tona bitni su elementi estetske vrijednosti glazbe jer predstavljaju naš doživljaj zvuka. Brojna istraživanja (prema Hsiao i Gfeller, 2012) pokazuju da su percepcija boje

tonova te sposobnost razlikovanja visine tonova kod osoba s kohlearnim implantatom znatno manje točna nego kod čujućih slušatelja. Osobe s kohlearnim implantatom glazbene instrumente ocjenjuju kao manje ugodne nego čujuće osobe. Iako mogu razlikovati glazbala s kontrastnim zvukovima (primjerice flautu i klavir), prepoznavanje pojedinih glazbala u složenim kombinacijama veoma im je otežano. Također teže određuju visinu tonova te teško percipiraju uzlazni slijed nota glazbene ljestvice. Ove perceptivne poteškoće utječu na svakodnevne glazbene zadatke kao što je, primjerice, prepoznavanje jednostavnih melodija, zbog čega učenik s umjetnom pužnicom može imati loš odnos prema aktivnostima slušanja glazbe na satima glazbene kulture. Češćim slušanjem zvukova različitih glazbala može se znatno povećati sposobnost njihova razlikovanja, a učitelj koji dobro poznaje mogućnosti (i nemogućnosti) kohlearnoga implantata imat će razumijevanja ako učenik izbjegava ovu glazbenu aktivnost. Kao pomoć u vježbanju sposobnosti razlikovanja visine tonova, pomaže vizualni prikaz, tj. sviranje glazbenoga instrumenta s tipkama na kojem se istovremeno sluša visina tona i gleda položaj tipke koja ga proizvodi. Neka istraživanja (Gfeller, 2000; Yucel, Sennaroglu i Belgin, 2009) pokazuju da se na taj način kod osoba s kohlearnim implantatom može poboljšati perceptivna oštrina što rezultira boljim prepoznavanjem visine tona na glazbenoj ljestvici.

Kao pomoć zbog loše percepcije melodije, učeniku s umjetnom pužnicom treba ponuditi tekst pjesme. Istraživanja pokazuju (Gfeller i sur., 2008) da osoba s kohlearnim implantatom glazbu s tekстом može prepoznati, dok istu pjesmu bez teksta ne može prepoznati. Korištenje jasno artikuliranim tekстом može pomoći učeniku s umjetnom pužnicom da nadoknadi lošu percepciju visine tona i melodije te može znatno poboljšati prepoznavanje pjesama. U tu svrhu bolje se koristiti učiteljevim pjevanjem uz jednostavnu tihu pratnju nego gotovom snimkom pjesme sa složenom melodijom koju izvodi mnogo glazbenih instrumenata.

Zbog navedenih poteškoća u percepciji glazbe, učenici s umjetnom pužnicom imaju poteškoća i s glazbenom produkcijom jer imaju tendenciju da pjevaju „fals“ i monotono. Istraživanja su pokazala (Yuba, Itoh i Kaga, 2009; Nakata, Trehub, Mitani i Kanda, 2006; Xu i sur., 2009) da slično kao i kod slušne percepcije, djeca s umjetnom pužnicom u pjevanju imaju uglavnom poteškoća u reprodukciji visine tona i melodije, dok je ritamska točnost usporediva s onom u čujuće djece, iako ima i dosta individualnih razlika. Unatoč tim ograničenjima, učenici s umjetnom pužnicom mogu uživati u aktivnostima pjevanja. Iako ne mogu točno reproducirati melodiju, mogu se uz adekvatan poticaj učitelja uključiti u zajedničko pjevanje. Na taj će način imati priliku poslušati tekstove pjesama i kvalitetu glasa učitelja i vršnjaka. Osim toga, uz adekvatan rad, kod učenika s umjetnom pužnicom može se znatno popraviti melodioznost pjevanja (Rocca i Tucker, 2008; prema Gfeller, Driscoll, Kenworthy i Van Voorst, 2011).

Sviranje glazbala učeniku s umjetnom pužnicom nudi posebnu priliku za istraživanje jedinstvenih i zanimljivih zvukova. Sviranjem on eksperimentira, otkriva različite ritamske uzorke, vježba slušnu percepciju i razvija koncentraciju. Sviranje glazbala, uz kretanje i ples, također mu pruža mogućnost kreativnoga izražavanja. Zadaća je učitelja da promišljeno bira glazbeni instrument koji će ponuditi učeniku s umjetnom pužnicom, imajući na umu boju i kvalitetu zvuka pojedinih glazbala s obzirom da kohlearni implantat ne daje „normalnu“ kvalitetu zvuka. Kao što je već spomenuto, neki instrumenti mogu zvučati prodorno i grubo što bi moglo rezultirati manjom motivacijom za eksperimentiranje glazbalima.

Zanimljivo je da uživanje u glazbi osoba s kohlearnim implantatom ne ovisi isključivo o perceptivnoj točnosti slušanja (Gfeller i sur., 2008; Gfeller, Witt, Spencer, Stordahl i Tomblin, 1999; Wright i Uchanski, 2012). Postoje pojedinci koji posjeduju iznadprosječnu perceptivnu oštrinu, a ne vole glazbu, dok drugi, s relativno slabom oštrinom, istinski uživaju u glazbi. Osobni prioriteti, motivacija, ali i očekivanja mogu imati važan utjecaj na glazbeni užitak (Gfeller, Mehr, i Witt, 2001). Stoga je važno naglasiti ulogu učitelja koji će prema učeniku s umjetnom pužnicom imati realna očekivanja, motivirati ga i ohrabrivati u različitim glazbenim aktivnostima, njemu i ostalim učenicima objasniti da svi imaju različite sposobnosti te naglasiti da se od njih ne očekuje savršenstvo.

ZAKLJUČAK

U odabiru prikladnih nastavnih strategija kojima se može utjecati na kognitivno, psihomotoričko i afektivno područje razvoja djetetove ličnosti, pa tako i učenika s ugrađenom umjetnom pužnicom, potrebno je, prije svega, poći od koncepcija i općih načela na kojima se temelji suvremena škola, a to su (prema Cindriću i sur., 2010):

- ✧ škola koncipirana prema mjeri učenika
- ✧ škola u kojoj je učenik aktivan subjekt nastave i učenja odnosno subjekt razvoja
- ✧ škola koju učenici doživljavaju kao poželjnu i prijateljsku sredinu
- ✧ škola u kojoj prevladava interaktivna i integrativna nastava i učenje
- ✧ škola usmjerena na razvoj mišljenja višeg reda
- ✧ škola usmjerena na razvoj kreativnosti
- ✧ škola usmjerena na suradničko učenje
- ✧ škola u kojoj se razvijaju suradnički odnosi između učenika i učitelja te učenika i učenika i u kojoj svi uče od svih.

Unatoč izazovima s kojima se u razvoju slušnih vještina susreće učenik s umjetnom pužnicom, on može biti uspješan u različitim glazbenim aktivnostima ako se nastavne metode i ciljevi prilagode njegovim mogućnostima i ograničenjima. Osim toga, različiti glazbeni podražaji dodatno doprinose razvoju slušanja i govora. Cilj je različitih glazbenih stimulacija za učenika s umjetnom pužnicom razviti mogućnost slušanja i komunikacije u prostoru i vremenu, obogatiti glas i njegovu kvalitetu te tako razviti sposobnost govorenja u prostoru. Pomoću njih se također može razviti osjećaj za prozodiju i primjenu svih njezinih elemenata u govoru te razvojnim slijedom postići što veća slušna distinkciju svih glazbenih elemenata koji će se primjenjivati i u govoru (Šmit, 2005). Od svih vanjskih pogodnosti kao što su adekvatan prostor te nastavna sredstva i pomagala, temeljni uvjet za uključivanje učenika s umjetnom pužnicom u aktivan rad na nastavi i razvijanje njegovih sposobnosti jest učitelj koji će autonomno i kompetentno djelovati u najboljem interesu učenika i u skladu s njegovim specifičnim potrebama. Takav pristup problemu zahtijeva dodatno učiteljevo znanje, individualnu pažnju i individualni rad s djetetom, toleranciju, razumijevanje, poštovanje i spremnost za prihvaćanje djetetovih teškoća.

LITERATURA

- Andrilović, V., Čudina, M. (1991). *Psihologija učenja i nastave*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bognar, L., Matijević, M. (2005). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bradarić-Jončić, S., Mohr, R. (2010). *Uvod u problematiku oštećenja sluha*. Zagreb: Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 53 (2), 55-62.
- Brumec, M., Grögl, S., Hernja, N., Ropert, D., Tetičković, B., Werdonig, A. (2001). Rehabilitacija otrok s polževim vsadkom. U: Hernja, N. (Ur.). *Zbornik referatov in poročil tima za kohlearni implant za obdobje 1999-2001* (str. 15-20). Maribor: Diagnostično – rehabilitacijski tim za kohlearni implant.
- Cindrić, M., Miljković, D., Strugar, V. (2010). *Didaktika i kurikulum*. Zagreb. IEP-D2.
- Drennan, W., R., Rubinstein, J., T. (2008). *Music perception in cochlear implant users and its relationship with psychophysical capabilities*. Dostupno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2628814/> (29. 12. 2014.).
- Gfeller, K., E. (2000). Accommodating children who use cochlear implants in the music therapy or educational setting. *Music Therapy Perspectives*, 18 (2), 122-130.
- Gfeller, K., Driscoll, V., Kenworthy, M., Van Voorst, T. (2011). Music Therapy for Preschool Cochlear Implant Recipients. *Music Therapy Perspectives*. 29 (1), 39-49. Dostupno i na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3726054/> (29. 12. 2014.).
- Gfeller, K. E., Mehr, M., Witt, S. (2001). Aural rehabilitation of music perception and enjoyment of adult cochlear implant users. *Journal of the Academy for Rehabilitative Audiology*, 34 (17), 27.

- Gfeller, K., Oleson, J., Knutson, J., Breheny, P., Driscoll, V., Olszewski, C. (2008). Multivariate Predictors of Music Perception and Appraisal by Adult Cochlear Implant Users. *Journal of the American Academy of Audiology*, 19, 120-134. Dostupno i na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2677551/> (27. 12. 2014.).
- Gfeller, K. E., Witt, S. A., Spencer, L., Stordahl, J., Tomblin, J. B. (1999). Musical involvement and enjoyment of children using cochlear implants. *The Volta Review*, 100 (4), 213-233.
- Gudjons, H. (1995). *Pedagogija: temeljna znanja*. Zagreb: Educa.
- Hsiao, F., Gfeller, K. (2012). *Music Perception of Cochlear Implant Recipients with Implications for Music Instruction: A Review of Literature*. Dostupno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3587135/> (27. 12. 2014.).
- Klafki, W. (1992). Didaktika kao teorija obrazovanja u okviru kritičko-konstruktivne odgojne znanosti. U: Gudjons i sur. (Ur.), *Didaktičke teorije*. Zagreb: Educa.
- Limb, C. (2011). *Gradnja glazbenog mišića*. Dostupno na: http://www.ted.com/talks/lang/hr/charles_limb_building_the_musical_muscle.html (15. 05. 2012.).
- Marzano, R. J., Pickering, D. J., Pollock, J. E. (2006). *Nastavne strategije: Kako primijeniti devet najuspješnijih nastavnih strategija*. Zagreb: Educa.
- Matijević, M. (2005). Evaluacija u odgoju i obrazovanju. *Pedagogijska istraživanja*, 2, 279-298.
- Mayer, H. (2002). *Didaktika razredne kvake*. Zagreb: Educa.
- Morin, E. (2002). *Odgoj za budućnost*. Zagreb: Educa.
- Nakata, T., Trehub, S., E., Mitani, C., Kanda, Y. (2006). Pitch and timing in the songs of deaf children with cochlear implants. *Music Percept*, 24, 147-154.
- Nastavni plan i program za osnovnu školu* (2006). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
- Polić, M. (2006). *Činjenice i vrijednosti*. Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo.
- Ribič, Z., Krajnc, M. (2010). Lokalizacija izvora zvoka in njen vpliv na poslušanje v hrupnem okolju. U: Brumec, M. (Ur.) *4. slovenski posvet o rehabilitaciji oseb s polževim vsadkom* (str. 37-40). Maribor: Center za sluh in govor.
- Šmit, B., M. (2005). Program glazbenih stimulacija za djecu s umjetnom pužnicom. U: Pansini, M. (Ur.). *Umjetna pužnice: verbotonalni pristup*. Zagreb: Poliklinika Suvag.
- Terhart, E. (1997). *Metode poučavanja i učenja: uvod u probleme metodičke organizacije poučavanja i učenja*. Zagreb: Educa
- Vasta, R., Haith, M. M., Miller, S. A. (1998). *Dječja psihologija: moderna znanost*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Vatovec, J., Gros, A., Žargi, M., Alčin, B. (2005). *Usposobljanje gluhih s pomoćjo polževega vsadka – naše izkušnje*. Ljubljana: Zdrav Vestn, 74, 707-709.
- Vizek Vidović, V., Vlahović - Štetić, V., Rijavec, M., Miljković. D. (2003). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP-VERN.
- Wright, R., Uchanski, R. M. (2012). Music perception and appraisal: cochlear implant users and simulated cochlear implant listening. *Journal of the American Academy of Audiology*, 23, 350-365.
- Xu, L., Zhou, N., Chen, X., Li, Y., Schultz, H., M., Zhao, X., Han, D. (2009). Vocal singing by prelingually-deafened children with cochlear implants. *Hearing Research*, 255, 129-134.
- Yitao, M., Li, X. (2013). Music and Cochlear Implants. *Journal of Otology*, 8(1), 32-38. Dostupno i na: <http://www.ohio.edu/people/xul/mao2013jotol.pdf> (29.12.2014.).
- Yuba, T., Itoh, T., Kaga, K. (2009). Unique technological voice method (The YUBA Method) shows clear improvement in patients with cochlear implants in singing. *Journal of Voice*, 23 (1), 119-124.
- Yucel, E., Sennaroglu, G., Belgin, E. (2009). The family oriented musical training for children with cochlear implants: Speech and musical perception results of two year follow-up. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 73 (7), 1043-1052. Dostupno na: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165587609001803> (29. 12. 2014.).
- Zovko, G. (1999). Učenici s osobitim potrebama. U: Mijatović, A. (Ur.). *Osnove suvremene pedagogije* (str. 367-398). Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.

Strategies for Teaching Students With Cochlear Implants During the Initial Music Education

Abstract: Development of a modern democratic society increasingly emphasizes the need to develop schools where teaching is student-oriented and the teaching strategies should involve students and encourage them to become independent in the teaching process. It is recommended that that teacher use various teaching strategies and cooperate with students while trying to find new solutions for creating appropriate learning situations. A particular challenge for every teacher is to find the most effective teaching strategies for students with cochlear implants (CI) whose ability to hear sounds is very different from those without hearing damage. In order to work successfully with a student who has a cochlear implant during Music lessons, the teacher must have additional knowledge, individual attention, tolerance, understanding and a willingness to accept the child's difficulties. It requires effort and a special approach in order to maximize the development of student's skills and to enable him or her to experience the beauty of music.

Keywords: teaching strategies, students with cochlear implants, Music

Unterrichtsstrategien für Schüler mit Cochlea-Implantaten mit Bezug auf frühen Musikunterricht

Zusammenfassung: Mit der Entwicklung der modernen demokratischen Gesellschaft wächst auch das Bedürfnis nach einem schülerorientierten Unterricht. Der Schüler soll in den Unterrichtsprozess einbezogen werden und der Unterrichtsprozess soll ihm mehr Selbstständigkeit bieten. Die Lehrer sollten die Lehrstrategien öfter wechseln und zusammen mit den Schülern neue Lösungen für Unterrichtsprozesse finden, die den täglichen Unterrichtssituationen angepasst sind. Eine besondere Herausforderung für jeden Lehrer stellt das Auffinden wirksamer Lehrstrategien für Schüler mit einer künstlichen Hörschnecke dar, weil diese Schüler Geräusche anders als hörende Kinder wahrnehmen. Deshalb werden vom Lehrer, besonders im Musikunterricht, zusätzliches Wissen, individuelle Aufmerksamkeit und Toleranz verlangt, sowie das Verständnis und die Bereitschaft, die Probleme des Kindes zu akzeptieren. All das erfordert Anstrengung und individuelle Behandlung, damit diese Schüler ihre Fähigkeiten entwickeln und die Schönheit der Musik erleben können.

Schlüsselbegriffe: Lehrstrategien, Schüler mit Cochlea-Implantaten, Musikunterricht